

รู้จักตนเอง...
สร้างการมีส่วนร่วม...
รู้จักพอเพียง

โรงเรียนบ้านคูเมือง
ตำบลคูเมือง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี

สารมูลนิธิสยามกัมมาจล

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางสำคัญในการดำเนินชีวิต ที่มีสติ และปัญญา นำการตัดสินใจ โดยมีหลักง่ายๆ คือจะทำอะไรก็ให้มีความพอประมาณกับกำลังความสามารถและทรัพยากรที่มีอยู่ คำนึงถึงสาเหตุ และผลลัพธ์ของการกระทำของตนโดยไม่ประมาท ซึ่งสิ่งต่างๆ ดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้จำต้องอาศัยเงื่อนไขของการแสวงหาความรู้ในเรื่องที่จะทำโดยละเอียด รอบคอบ และที่สำคัญต้องอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรม

มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) เล็งเห็นความสำคัญในการปลูกฝังหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงในใจปวงชนชาวไทยโดยเฉพาะในเยาวชนซึ่งเป็นกำลังของชาติ จึงได้จัดทำโครงการเสริมศักยภาพการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาและชุมชนขึ้น เพื่อสนับสนุนให้โรงเรียนต่างๆ นำมาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่การเรียนการสอน และเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนขยายผลตลอดจนสนับสนุนให้มีการจัดทำสื่อนวัตกรรมเพื่อเผยแพร่การประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาพอเพียง

มูลนิธิสยามกัมมาจลใคร่ขอขอบคุณสถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.) มูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา โดยคุณทรงพล เจตนาวณิชย์ และคณะที่เห็นความสำคัญของโครงการดังกล่าว และเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ การจัดการความรู้ ตลอดจนการจัดทำสื่อต่างๆ ที่มีคุณค่าเผยแพร่สู่สาธารณชน

ปิยาภรณ์ มัณฑะจิตร
ผู้จัดการมูลนิธิสยามกัมมาจล
มกราคม ๒๕๕๒

คำนำ

หนังสือประกอบตลาดนัดความรู้ ครั้งที่ ๑ จัดพิมพ์ขึ้นภายใต้โครงการเสริมศักยภาพการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาและชุมชน โดยความร่วมมือของมูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) และสถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.) มูลนิธิชุมชนท้องถิ่นพัฒนา เพื่อใช้เป็นเครื่องมือหนึ่งในการเผยแพร่หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษา โดยมีสถานศึกษาที่สนใจสมัครเข้าร่วมโครงการรวม ๖๘ แห่ง จากจำนวนสถานศึกษา ๑๓๕ แห่งที่ผ่านการประเมินและได้รับป้าย *สถานศึกษาพอเพียง ๒๕๕๐*

ทั้งนี้สถานศึกษาต่างๆ ที่เข้าร่วมโครงการได้นำเสนอผลผลิตจากประสบการณ์ความรู้และบทเรียนจากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในแนวที่หลากหลาย เพื่อเป็นตัวอย่งรูปธรรมของการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดผลในทางปฏิบัติในสถานศึกษา ทั้งยังช่วยเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในแนวคิด และการปฏิบัติให้แก่สถานศึกษาอื่นๆ ที่สนใจด้วย

คณะผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่า จะช่วยจุดประกายทางปัญญาให้แก่สถานศึกษาและชุมชน พร้อมทั้งเกิดความศรัทธา เห็นคุณค่าในการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและงานต่อไป

ขอขอบคุณ มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ที่เล็งเห็นความสำคัญของการเสริมสร้างการเรียนรู้ในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่เยาวชนและสถานศึกษา ซึ่งเป็นเสมือนการหว่านเมล็ดพันธุ์แห่งความพอเพียงให้งอกงามไปทั่วแผ่นดินไทย

ด้วยศรัทธาในคุณค่าแห่งความพอเพียง
สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.)

08.09.2008

ปลื้มบท..คูเมือง

โรงเรียนบ้านคูเมือง หมู่ ๔ ตำบลคูเมือง อำเภวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี เป็นโรงเรียนขยายโอกาส มีนักเรียน ๖๕๑ คน ครู ๒๙ คน และอาสาสมัคร ๓ คน เป็นโรงเรียนที่ผ่านการประเมินและได้รับป้ายสถานศึกษาพอเพียง ๒๕๕๐ ผู้เขียนได้มีโอกาสมาอยู่จังหวัดอุบลราชธานีไม่นานนัก แต่ได้ยื่นชื่อเสียงโรงเรียนบ้านคูเมืองจากอาจารย์ภายในมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี และตัวแทนจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา เมื่อมีการประชุมหารือเรื่องการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางขยายผลสู่ชุมชนมาอย่างต่อเนื่อง

เมื่อมีโอกาสเดินทางไปโรงเรียนบ้านคูเมือง ได้รับการต้อนรับจากคณะครูเป็นอย่างดี ได้มีโอกาสพูดคุยถึงความเป็นมาของโรงเรียน และแนวทางการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การเรียนการสอน และการขยายผลสู่ชุมชน ร่วมเรียนรู้ไปพร้อมๆ กับชุมชน

คำว่า **คูเมือง** ที่เป็นชื่อของโรงเรียนนั้น มีที่มาจากบริเวณที่เป็นที่ตั้งของโรงเรียนเดิมเป็นเมืองเก่า มีการนำดินมาทำเป็นคู (กำแพง) กั้นข้าศึกศัตรู ปัจจุบันยังเหลือร่องรอยของกำแพงดินสูงเป็นเนินดินอยู่บริเวณโดยรอบโรงเรียน ที่ผ่านมามีการขุดพบโบราณวัตถุ อาทิ เช่น หม้อ ไห ซาม รูปแบบต่างๆ อันเป็นการยืนยันว่าเป็นเมืองเก่า ไม่เพียงบริเวณโรงเรียนเท่านั้นที่มีลักษณะเป็นคูเมือง (คันดิน) แต่ในหมู่บ้านก็ปรากฏลักษณะคูเมืองด้วยเช่นกัน

โรงเรียนบ้านคูเมืองตั้งอยู่บริเวณหลังหมู่บ้าน ผู้เดินทางมาเป็นครั้งแรกไม่คุ้นชินกับเส้นทางคงต้องหลงแน่นอน ถึงแม้ว่าผู้เขียนพยายามสังเกตป้ายชื่อโรงเรียนเป็นอย่างดีก็ยังไม่หลงทาง เพราะประสบการณ์ในการลงพื้นที่โรงเรียนต่างๆ ในโครงการฯ ส่วนมาก ประสบปัญหาเรื่องป้ายบอกเส้นทางไปโรงเรียนเป้าหมาย และเป็นเรื่องแปลกคือ โรงเรียนที่เราไปไม่ค่อยได้เห็นป้ายบอกเส้นทางหรือป้ายบอกทางเข้าโรงเรียน แต่เรามักพบป้ายโรงเรียนที่ไม่ใช่เป้าหมายเป็นจำนวนมาก จนทีมงานที่เดินทางร่วมกันตั้งข้อสังเกตและลุ้นระทึกทุกครั้งว่าโรงเรียนต่อไปจะมีป้ายบอกทางหรือหาเจอได้ง่ายหรือไม่

แต่เมื่อผู้เขียนและทีมงานเดินทางไปถึงโรงเรียนบ้านคูเมืองแล้ว สมกับที่เราขบรวบหาทางเข้าโรงเรียนอยู่หลายรอบ เพราะทัศนียภาพในโรงเรียนน่าอยู่ ร่มรื่น ผู้เขียนเดินทางไปถึงตอนเช้า (๐๗.๒๕ น.) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่นักเรียนกำลังมาถึงโรงเรียนและปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง โดยที่ไม่มีการนัดหมายหรือแจ้งให้ผู้อำนวยความสะดวกทราบล่วงหน้าว่าจะเข้าไปโรงเรียน เพื่อต้องการเห็นสภาพวิถีชีวิตจริงของโรงเรียน

โรงเรียนบ้านคูเมืองเป็นโรงเรียนที่มีขนาดเล็กหากกำหนดโดยพื้นที่ ด้วยมีพื้นที่เพียง ๗ ไร่ ประกอบกับเป็นโรงเรียนขยายโอกาส แต่หากดูที่จำนวนนักเรียนถือว่าอยู่ในระดับปานกลาง คือมีนักเรียนจำนวน ๖๕๑ คน

วิสัยทัศน์ของโรงเรียน

จัดการศึกษาให้โรงเรียนน่าอยู่ ดูแลงาม คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน เป็นสำคัญ โดยเน้นที่ความดีงาม ความสุขที่ยั่งยืน และองค์กรแห่งการเรียนรู้ ส่งเสริมกิจกรรมวิถีชีวิตที่ดี มีจิตสาธารณะ รู้จักแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง การคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ และคิดสร้างสรรค์ นำสื่อเทคโนโลยี นวัตกรรม ภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรมท้องถิ่นและทุนทางสังคมของชุมชน มาหล่อหลอมผู้เรียนให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างภาคภูมิใจ

แนวคิดในการทำงาน

ผสมผสานชุมชน ขับเคลื่อนกลไกครู พัฒนาการเรียนรู้ มุ่งสู่มาตรฐาน

เมื่อเดินทางไปถึงโรงเรียน เห็นนักเรียนแต่ละคนสละเวลาร่วมกับการทำความสะอาดบริเวณต่างๆ ซึ่งทุกคนช่วยกันปฏิบัติอย่างน่าชื่นชม แต่เรากลับไม่พบคุณครูยืนคุมนักเรียนเลย ประกอบกับนักเรียนไม่เล่นกันส่งเสียงดัง จนทีมงานที่ไปเริ่มแปลกใจกับสิ่งที่พบเห็นตรงหน้า

ผู้เขียนและทีมงานได้เฝ้าสังเกตการปฏิบัติหน้าที่ของนักเรียนต่อไปโดยที่เรายังไม่ได้พบคุณครูเลย เพราะเราไม่ได้นัดหมายล่วงหน้า เมื่อใกล้เวลา ๐๘.๐๐ น. การทำความสะอาดของนักเรียนก็เสร็จเรียบร้อยพอดี ผู้เขียนได้เห็นปรากฏการณ์ที่น่าแปลกใจอีกคือ การจับกลุ่มนั่งคุยกันเป็นวงเล็กๆ หลายวงของนักเรียน แต่ยังคงไม่มีการส่งเสียงดังเช่นเดิม ผู้เขียนจึงเข้าไปพูดคุยกับนักเรียน ได้คำตอบว่า เป็นการจับกลุ่มพูดคุยกันเป็นปกติทุกวันหลังจากปฏิบัติหน้าที่ทำความสะอาดเสร็จ เพื่อรอเวลาเข้าแถวเคารพธงชาติ

เมื่อถึงเวลา ๐๘.๐๐ น. นักเรียนทุกคนเข้าแถวเคารพธงชาติหน้าห้องเรียนของตนเอง ประกอบกิจกรรมทหน้าเสาธงเรียบร้อยแล้ว ผู้เขียนและทีมงานได้เห็นนักเรียนถือสิ่งประดิษฐ์ วัสดุ อุปกรณ์ กันคนละชิ้น เช่น การสานตะกร้า ถักหมวก ทำไม้กวาด การปักผ้า ครอบสลิตทิพย์ การวาดรูป การทำกล่องกระดาษทิชชูจากลูกปัด เป็นต้น นักเรียนทุกคนแยกย้ายกันเดินเข้ากลุ่ม และถือสิ่งประดิษฐ์ของตนเองไปนั่งเป็นกลุ่มโดยไม่มีการส่งเสียงดัง ต่างคนต่างทำ ถัก และสานงานประดิษฐ์ของตนที่ค้างอยู่จากเมื่อวาน โดยไม่มีการพูดคุยกันเสียงดัง ไม่เล่นกัน สร้างความสนใจให้กับผู้เขียนและทีมงานอย่างยิ่งว่าเขาทำกิจกรรมอะไรกัน

๒

เพราะจัดการสิ่งที่มีอยู่...จึงพอเพียง

เมื่อนักเรียนเข้าชั้นเรียนกันเรียบร้อยแล้ว จึงได้พบกับคุณครูซึ่งให้การต้อนรับอย่างเป็นกันเอง เมื่อได้แจ้งความประสงค์ที่มาที่ไปของการเดินทางมาวันนี้แล้วได้มีโอกาสสนทนากับผู้อำนวยการโกวิทย์ บุญเฉลียว ซึ่งผู้เขียนมีปัญหาคาใจอยากสอบถามท่านหลายเรื่องจากปรากฏการณ์ที่ได้เห็นเมื่อเข้ามาสู่โรงเรียน เช่น ทำไมนักเรียนจึงทำความสะอาดตอนเช้าโดยไม่เล่นกันและไม่ส่งเสียงดัง ทำไมนักเรียนจึงแบ่งกลุ่มกันทำงานหลังเคารพธงชาติโดยไม่คุยกันเสียงดัง เป็นต้น

เริ่มต้นการสนทนาด้วยการสอบถามถึงแนวทางการบริหารจัดการโรงเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งท่านผู้อำนวยการได้กล่าวว่า “ผมแก้ปัญหาบนทรัพยากรที่มีอยู่ พึ่งตนเองก่อน ทำงานบนความขาดแคลน จึงคิดหาวิธีการแก้ปัญหาด้วยทุนที่ตนเองมีอยู่ก่อนเป็นหลักสำคัญ” โดยในปีแรกที่ก้าวเข้ามาเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านคูเมือง คือปี ๒๕๔๒ โรงเรียนต้องประสบปัญหาเรื่องการที่นักเรียนในหมู่บ้านขึ้นรถไปเรียนในเมือง ผ่านหน้าโรงเรียน นักเรียนมีจำนวนลดน้อยลง (ในปี ๒๕๔๒ มีนักเรียนจำนวน ๔๐๐ กว่าคน) โรงเรียนมีความทุรุดโทรม ไม่มีต้นไม้ ไม่มรรี้อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน นักเรียนมีปัญหาด้านพฤติกรรมคือ นิยมลักลวดลายบนผิวผนัง ปลอ่ยผมยาว เจาะหู หนีเรียน เป็นต้น เหมือนกับโรงเรียนขยายโอกาสทั่วไป จากสภาพปัญหาต่างๆ ที่มีอยู่ในโรงเรียนส่งผลให้อาจารย์ต้องคิดหาวิธีการแก้ปัญหา

เครื่องมือหนึ่งในการแก้ปัญหาคือ กระบวนการมีส่วนร่วม โดยเชิญครูร่วมประชุมเพื่อสรุปปัญหาที่มีอยู่ทั้งหมด และคิดหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน เมื่อการประชุมแล้วเสร็จได้มีการแต่งตั้งครูผู้รับผิดชอบเพื่อแก้ปัญหา หลังจากประชุมกับครูแล้ว ได้มีการประชุมกับแกนนำนักเรียนเพื่อรับฟังปัญหาที่มีอยู่ รวมทั้งประชุมผู้ปกครองเพื่อรับฟังความคิดเห็นและความต้องการของผู้ปกครองด้วย สุดท้ายได้มีการสรุปประเด็นปัญหา ความต้องการต่างๆ และแจ้งผลการประชุมให้คณะครูทราบเพื่อร่วมกันดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยหัวใจหลักของการแก้ปัญหาคือ การยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางในการแก้ปัญหา

การแก้ปัญหาโดยการมีส่วนร่วม

ขั้นตอนในการยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางในการแก้ปัญหาคือ การวิจัยแบบมีส่วนร่วม โดยคณะครูได้ร่วมกันสรุปประเด็นปัญหาเพื่อรับฟังความคิดเห็นของนักเรียนส่วนใหญ่ และนำมาสู่ข้อสรุปในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจนในเรื่องการแก้ปัญหาโดยยึดนักเรียนเป็นศูนย์กลางคือ

การเข้าแถวเคารพธงชาติหน้าเสาธง เดิมโรงเรียนบ้านคูเมืองมีการเข้าแถวเคารพธงชาติหน้าเสาธงกลางแจ้งเหมือนกับโรงเรียนทั่วไป แต่จากการสังเกตและการเก็บข้อมูลพบว่า มีนักเรียนเป็นลมและหนีการเข้าแถวเป็นจำนวนมาก จึงได้นำประเด็นดังกล่าวทำการวิจัยสำรวจความเห็นของนักเรียนว่ามีความต้องการอย่างไร นักเรียนส่วนใหญ่เสนอว่าไม่อยากเข้าแถวเคารพธงชาติในที่กลางแจ้งเพราะว่าร้อนและมีการอบรมหน้าเสาธงเป็นเวลานาน ประกอบกับนักเรียนที่มีความประพฤติดีมีจำนวนมากแต่ต้องมายืนรับการอบรมร่วมกับนักเรียนที่มีพฤติกรรมไม่ดีซึ่งมีจำนวนน้อย รวมถึงนักเรียนที่ประพฤติไม่ดีส่วนใหญ่ไม่ได้มาเข้าแถวเคารพธงชาติ

จากนั้นอาจารย์จึงนำเสนอผลการวิจัยดังกล่าวในที่ประชุมคณะครู ซึ่งครูส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยที่จะให้เข้าแถวหน้าห้อง เพราะจะควบคุมเด็กลำบากมากกว่าเดิม ไม่เป็นระเบียบและเป็นเรื่องใหม่ซึ่งยังไม่คุ้นชิน แต่ผู้อำนวยการได้ขอความร่วมมือกับคณะครูว่าต้องทดลองดูเพราะนักเรียนมีความต้องการอย่างนั้น โดยจะให้ให้นักเรียนช่วยควบคุมกันเอง ร่วมกับคุณครูด้วย ซึ่งเหตุที่อาจารย์ได้ตัดสินใจลงเอยไปอย่างนั้นเพราะเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางเป็นการให้ความสำคัญกับเขา และเป็นการทำตามข้อเสนอเขา และได้ให้นักเรียนแกนนำร่วมกัน

ประชุมกับนักเรียนและออกกฎกติกาควบคุมกันเอง โดยมีความเชื่อว่านักเรียนต้องปฏิบัติตามเพราะเป็นผู้ออกกฎกติกาขึ้นมาเอง

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานดังกล่าว นักเรียนมีความสุขขึ้น ให้ความร่วมมือกับคณะครูมากขึ้น ไม่มีการหนีการเข้าแถวเคารพธงชาติ แต่ในระยะแรกมีการเล่นกันในระหว่างเข้าแถวบ้าง แต่นักเรียนแกนนำจะคอยควบคุมและอธิบายว่าเราต้องปฏิบัติตามกฎกติกาที่ร่วมกันกำหนดขึ้น จากนั้นปัญหาต่างๆ ได้เริ่มลดลงและมีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดีขึ้น

หลังจากที่โรงเรียนมีการปรับเปลี่ยนระบบการเข้าแถวหน้าชั้นเรียนได้ไม่นาน โรงเรียนได้เข้าร่วมเป็นเครือข่ายโรงเรียนวิถีพุทธ ซึ่งมีกิจกรรมหลังเคารพธงชาติคือ การเน้นให้นักเรียนมีสมาธิ มีจิตใจอ่อนโยน ปฏิบัติตามศีล ๕ โดยในเบื้องต้นให้นักเรียนนั่งสมาธิก่อนเข้าชั้นเรียน ช่วงแรกๆ นักเรียนให้ความร่วมมือดี ตั้งใจนั่งสมาธิ ไม่เล่นกัน แต่ดำเนินการไปได้ระยะหนึ่ง เริ่มมีการเล่นกัน ไม่ค่อยนั่งสมาธิ เพราะบรรยากาศและสภาพแวดล้อมไม่อำนวย จึงทำการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว

กิจกรรมกลุ่มสนใจ สมมติที่ไม่ต้องหลับตา

กิจกรรมกลุ่มสนใจเกิดขึ้นมาจากการที่โรงเรียนเข้าสู่การพัฒนาเป็นโรงเรียนวิถีพุทธ มีกิจกรรมนั่งสมาธิก่อนเข้าห้องเรียน แต่เมื่อให้นักเรียนนั่งสมาธิมาไ้ระยะหนึ่งมีการเล่นกันหยอกล้อกัน จึงได้มีการสำรวจความเห็นของนักเรียนว่า ถ้าไม่นั่งสมาธินักเรียนอยากทำอะไร ผลออกมาคืออยากทำงานประดิษฐ์ต่างๆ ประกอบกับคณะครูที่รับผิดชอบวิถีพุทธได้รับความรู้มาว่า สมมติคือการที่มีจิตใจจดจ่ออยู่กับเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่ว่าจะเป็นการทำงาน อ่านหนังสือ ฯลฯ ถือว่าเป็นอุปบายให้เกิดสมาธิได้

ดังนั้นการที่นักเรียนต้องการทำสิ่งประดิษฐ์แทนการนั่งสมาธิจึงสามารถดำเนินการได้ จากนั้นจึงนำมาสู่การจัดกระบวนการให้เกิดการทำสิ่งประดิษฐ์ที่เป็นระบบ เบื้องต้นได้มีการสำรวจความถนัดของครูแต่ละท่าน และใช้ครูเป็นตัวตั้งในการให้นักเรียนไปรวมกลุ่มทำงานประดิษฐ์ โดยกำหนดว่าแต่ละกลุ่มไม่ควรมีนักเรียนเกิน ๔๐ คน

โดยมีกฎกติกาคือ จะไม่มีการพูดคุยกันในระหว่างทำกิจกรรม สร้างความสงสัยให้กับผู้เขียนมากกว่า แล้วนักเรียนที่สนใจอยากสานหมวก สานตะกร้า ฯลฯ แต่ทำไม่เป็น ถ้าไม่ถนัดแล้วจะทำเป็นได้อย่างไร ซึ่งได้รับคำตอบว่า โรงเรียนได้มีการทำงานวิจัยสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่นในหมู่บ้านเขตบริการของโรงเรียนว่า มีภูมิปัญญาท้องถิ่นทำในเรื่องอะไรบ้าง ซึ่งเป็นข้อมูลที่ทางโรงเรียนมีอยู่แล้วจากผลการวิจัย และในชั่วโมงกิจกรรมจะเชิญคุณครูภูมิปัญญาท้องถิ่นดังกล่าวมาสอนให้นักเรียน ซึ่งในชั่วโมงนั้นจะมีการสอบถามถึงวิธีการทำ และฝึกปฏิบัติจนนักเรียนสามารถทำเป็น

จากการดำเนินการดังกล่าวเน้นความสนใจของนักเรียนเป็นสำคัญ จึงได้ตั้งชื่อกิจกรรมนี้ว่า *กิจกรรมกลุ่มสนใจ* โดยให้นักเรียนเลือกทำกิจกรรมที่ตนสนใจ ได้ทำในสิ่งที่ตนต้องการ ส่งผลให้นักเรียนมีความตั้งใจ จากการสังเกตของผู้เขียนแล้ว เป็นสิ่งที่ไม่น่าเชื่อว่า จะทำได้ เพราะปกตินักเรียนจำนวน ๖๐๐ กว่าคน น่าจะวุ่นวายและมีเสียงดังพอสมควรในการจัดกลุ่มทำกิจกรรม หรือเป็นเพราะว่าทำมานานแล้วจึงทำให้นักเรียนรู้สถานที่กลุ่มของตนจึงไม่วุ่นวาย แต่ถึงอย่างไรการส่งเสียงดัง การหยอกล้อกันคงจะเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก แต่ที่นี้การที่นักเรียนแยกไปทำกิจกรรมกลุ่มสนใจนั้น นักเรียนไม่ส่งเสียงดัง ต่างคนต่างทำชิ้นงานของตนเองอย่างตั้งใจ การทำชิ้นงานของนักเรียนแต่ละคนนั้นจะทำต่อเนื่องทุกวัน และหลังจากทำเสร็จในแต่ละวัน นักเรียนทุกคนต้องจดบันทึกลงในสมุดว่า วันนี้ได้อะไรบ้างจากการทำงานประดิษฐ์ในกลุ่มสนใจ แล้ววันศุกร์ให้นำไปส่งคุณครูประจำชั้น เพื่อฝึกให้

นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ ทบทวนและสำรวจตนเองว่า ตนเองได้อะไรบ้างจากการทำชิ้นงานดังกล่าว

ซึ่งผู้เขียนได้สอบถามนักเรียนหลังจากร่วมกิจกรรมกลุ่มสนใจเสร็จสิ้น ว่าวันนี้ได้อะไรบ้างจากการทำกิจกรรมดังกล่าว ได้รับคำตอบว่า เขาได้สานตะกร้าต่อ เขาเกิดความสุข เพราะได้ทำงานของตน ได้สมาธิและรู้สึกสบายใจดี และภูมิใจที่วันนี้หมวกของตนใกล้จะเสร็จแล้ว

ผอ.โกวิทย์ได้เล่าให้ฟังว่า

“หลังจากที่นักเรียนได้ร่วมกิจกรรมกลุ่มสนใจ เขาได้ทำในสิ่งที่เขาต้องการ เขามีสมาธิกับชิ้นงานที่เขาทำ เขาเริ่มรู้สึกว่าคุณครูให้ความสำคัญกับเขา สนใจความรู้สึกเขามากขึ้น ผิดกับเมื่อก่อนที่คุณครูจะเป็นคนสั่งให้นักเรียนทำโน่นทำนี่ ไม่ค่อยเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ทำในสิ่งที่ตนต้องการ นักเรียนจึงมีพฤติกรรมที่อ่อนลง เชื่อฟังครูเพราะความเกรงใจมากขึ้น ไม่ใช่การเชื่อฟังเพราะความกลัว แต่เป็นการเชื่อฟังที่เกิดมาจากการศรัทธาครู เมื่อเป็นดังนี้

นักเรียนที่เคยเกรง คือ ก็มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การสอนของครูในห้องเรียนก็เช่นกัน ครูทุกคนจะให้ความสำคัญกับความคิดเห็นของนักเรียนมากขึ้น แต่ก็ไม่ใช่ว่าให้ความสำคัญจนยอมทุกเรื่อง ซึ่งบางเรื่องต้องมีขอบเขต”

ซึ่งเรื่องดังกล่าวได้รับการบอกเล่าจากคุณครูสุชนัดดาว่า

“มีครั้งหนึ่ง นักเรียนหญิงต่อรองกับคุณครูว่าจะไฉนยาว แต่คุณครูก็ได้อธิบายและร่วมพิจารณาถึงความเหมาะสมร่วมกับนักเรียน โดยได้รับข้อตกลงเจอกันคนละครึ่งทาง คือ นักเรียนหญิงสามารถไฉนยาวเลยตั้งหุมา ๒ นิ้วได้”

จากการบริหารจัดการโรงเรียนที่เน้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการอยู่ร่วมกันดังกล่าว ประกอบกับการสอนและการอบรมในห้องเรียน ซึ่งคุณครูได้ดำเนินการมาแล้วอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ทุกวันนี้ นักเรียนของโรงเรียนบ้านคูเมืองมีความศรัทธาคุณครู ปฏิบัติตามกฎกติกาของโรงเรียนที่นักเรียนทุกคนมีส่วนร่วมในการร่าง ทำให้พฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของนักเรียนต่างๆ ลดน้อยลง ในส่วนนักเรียนที่เข้ามาใหม่ มาสู่สถานที่ที่รุ่นพี่มีระเบียบปฏิบัติดีอยู่แล้ว ก็ต้องปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมที่มีอยู่ จึงส่งผลให้ทุกวันนี้ นักเรียนของโรงเรียนบ้านคูเมือง มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง ประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในระเบียบวินัยของโรงเรียน

ความร่มรื่น เกิดขึ้นด้วยทุนของชุมชนเอง

การที่โรงเรียนบ้านคูเมืองมีบรรยากาศร่มรื่นอย่างที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ไม่ได้เกิดจากการนำงบประมาณของโรงเรียนซึ่งมีไม่พออยู่แล้วไปซื้อต้นไม้มาปลูก แต่เกิดขึ้นจากการนำทุนทางสังคมที่มีอยู่ในสังคมไทยมาใช้ โดยได้มีการขอให้นักเรียนนำต้นไม้ในพื้นที่ ทั้งไม้ดอกไม้ประดับ หรือไม้ยืนต้นที่มีอยู่ในหมู่บ้านมาคนละต้นสองต้นตามศักยภาพ แล้วนำมาปลูกในสถานที่ที่โรงเรียนกำหนดให้ แล้วช่วยกันดูแลรักษาต้นไม้ของตนเอง ประกอบกับ ผอ.โกวิทได้ขอความร่วมมือจากผู้ปกครองนักเรียนในการนำต้นไม้ที่มีอยู่มาร่วมกันปลูก สร้างบรรยากาศร่มรื่นภายในโรงเรียนด้วย โดยเริ่มปลูกไปทีละแปลงๆ เป็นการดึงทุนของชุมชนที่มีอยู่ สร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการโรงเรียน ทั้งคณะครู นักเรียน และผู้ปกครองให้ความสนใจในการดูแลต้นไม้ที่ตนเองนำมาปลูก เมื่อโตแล้วไม่มีการทำลาย เพราะเกิดความรักความหวงแหนในต้นไม้ของตนเอง จากแปลงหนึ่งที่สร้างความร่มรื่นด้วยการมี

ส่วนร่วมของทุกภาคส่วนด้วยทุนของชุมชนเอง จึงเกิดแปลงที่ส่องและแปลงที่สามตามมาอย่างต่อเนื่อง

จนทุกวันนี้พื้นที่แทบทุกตารางนิ้วของโรงเรียนเต็มไปด้วยต้นไม้ใหญ่ทั้งไม้ดอกไม้ประดับและไม้ยืนต้น ช่วยกันสร้างบรรยากาศอันร่มรื่นให้กับโรงเรียน ซึ่งเป็นการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด ด้วยการดึงทุนของชุมชนเข้ามาช่วย จึงทำให้งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดสามารถนำไปเติมเต็มในส่วนที่จำเป็นกว่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ

จากกิจกรรมที่ให้นักเรียนและผู้ปกครองนำต้นไม้ที่มีอยู่ในหมู่บ้านมาปลูกที่โรงเรียนนั้น สิ่งที่เกิดขึ้นตามมาคือ **ข้อแรก** ความร่มรื่นของโรงเรียน ช่วยสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ สร้างสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดีแก่นักเรียน **ข้อสอง** ช่วยสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนให้กับผู้ปกครองและนักเรียน ซึ่งเท่ากับเป็นการสร้างรั้วให้กับโรงเรียน **ข้อสาม** เป็นการพึ่งตนเองด้วยการนำทุนและทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนมาสร้างร่มรื่นให้แก่โรงเรียน

๓

คู่มือ..สถานศึกษาพอเพียง

เมื่อ เริ่มสนทนากับเรื่องการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การเรียนการสอนของโรงเรียน ได้รับคำตอบจากผอ.โกวิทว่า เดิมทีโรงเรียนเราได้มีการปลูกฝังให้นักเรียนเป็นคนดีมีคุณธรรมด้วยกิจกรรมต่างๆ ตามแบบของโรงเรียนวิถีพุทธ และตามบทบาทหน้าที่ของครู

ต่อมาปี ๒๕๔๗ ได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การเรียนการสอน จึงเริ่มต้นส่งคณะครูเข้ารับการอบรมหลายครั้งหรือทุกครั้งที่มีการประสานเข้ามาในเรื่องการอบรมหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลังจากอบรมมาแล้ว ในช่วงแรกยังมีความเข้าใจไม่ชัดเจน ยังหลงทางมุ่งไปสู่การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งโรงเรียนเราไม่เอื้อเพราะมีพื้นที่น้อยคงทำการเกษตรทฤษฎีใหม่ลำบาก เมื่ออบรมหลายครั้ง ได้ฟังมากขึ้นจากผู้รู้หลายท่าน จนเริ่มแจ่มชัดในหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงว่า สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ในทุกเรื่องทุกสาขาอาชีพ ทั้งการบริหารโรงเรียน การเรียนการสอนปกติของครู เพื่อปลูกฝังนิสัยรู้จักประมาณตนเอง ประหยัดอดออม พึ่งตนเองได้ และมีคุณธรรม เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน จากนั้นจึงเริ่มจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งมีทั้งการบูรณาการในทุกกลุ่มสาระวิชา และการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนให้สอดคล้องและเอื้อต่อวิถีชีวิตของนักเรียน

ส่วนเรื่องการบริหารจัดการโรงเรียนนั้นได้ดำเนินการบริหารโดยยึดหลักการพึ่งตนเอง และพยายามจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ให้มีประโยชน์สูงสุดแต่ประหยัดสุด โดยผอ.โกวิทยกกล่าวว่า “ผมแก้ปัญหาบนทรัพยากรที่มีอยู่ พึ่งตนเองก่อน ทำงานบนความขาดแคลน จึงคิดหาวิธีการแก้ปัญหาด้วยทุนที่ตนเองมีอยู่ก่อนเป็นหลักสำคัญ เช่น เรื่องครูสอนภาษาที่โรงเรียนขาดแคลน ผมก็พยายามหาช่องทางโดยการทำหนังสือขอจากมูลนิธิบาร์นิก ซึ่งได้รับความช่วยเหลือส่งคุณครูมาช่วยโรงเรียนจำนวน ๒ ท่าน”

เพราะความขาดแคลนครู จึงได้ทำการเรียนเชิญครูภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการสอนเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยในเบื้องต้นได้ทำการศึกษาวิจัยรวบรวมปราชญ์ผู้รู้ที่มีอยู่ในหมู่บ้านเขตบริการของโรงเรียน เมื่อรวบรวมได้แล้วจึงเรียนเชิญท่านมาให้ความรู้แก่นักเรียน ซึ่งเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและเป็นการส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน

จากการที่เชิญปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาสอนในโรงเรียนเป็นการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการบริหารจัดการโรงเรียนด้วย เพราะเมื่อเขาเข้ามาในโรงเรียนแล้ว ได้เห็นกิจกรรมต่างๆ ที่เราจัดให้กับลูกหลาน เขาก็ไปประชาสัมพันธ์ต่อในหมู่บ้าน ซึ่งเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับผู้บริหารด้วย

ด้านความขาดแคลนเรื่องงบประมาณโรงเรียนในการจัดซื้อต้นไม้มาปลูกในบริเวณสวนหย่อมต่างๆ เพื่อสร้างบรรยากาศให้ร่มรื่นน่าเรียน ได้ขอความร่วมมือจากนักเรียนและผู้ปกครองให้นำต้นไม้ทั้งไม้ดอก ไม้ประดับและไม้ยืนต้นที่มีอยู่ในหมู่บ้านมาช่วยกันปลูกและช่วยกันดูแล ผลที่ได้รับคือ เกิดสวนหย่อมที่นักเรียนและผู้ปกครองมีส่วนร่วม และผลที่ตามมาคือนักเรียนช่วยกันดูแลรักษาสวนหย่อม ไม่ทำลาย เพราะตนเองเป็นเจ้าของต้นไม้ เป็นเจ้าของสวนหย่อมด้วย

ส่วนเรื่องการบริหารจัดการในการเรียนการสอน คณะครูที่ร่วมวงสนทนาคือ คุณครู นवलัดดา คุณครูสุษนิตดา คุณครูนงคราญ และ จ.ส.อ.ธีรพงษ์ ได้เล่าให้ฟังว่า

“เราได้มีการดำเนินงานจัดทำแผนการเรียนการสอนที่มีการประยุกต์หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าไปในทุกกลุ่มสาระวิชา ซึ่งมีกลุ่มสาระสังคมศึกษาเป็นแกนหลัก เหมือนกับโรงเรียนทั่วไป ซึ่งถือเป็นเกณฑ์ของกระทรวงศึกษาอยู่แล้ว โดยในระหว่างการเรียนการสอน จะมีการชวนนักเรียนคิดวิเคราะห์ถึงหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และมีการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเน้นไปที่การพึ่งตนเอง เช่น การปลูกพืชผัก

สวนครัว การเลี้ยงปลาตกไว้เป็นอาหารในครัวเรือน การรู้จักประหยัดอดออม ใช้จ่ายอย่างมีเหตุผล นำเงินส่วนที่เหลือฝากธนาคารโรงเรียนเพื่อเป็นการสร้างภูมิคุ้มกันให้กับตนเอง โดยสิ่งเหล่านี้ คุณครูทุกกลุ่มสาระวิชาต้องทำการสอดแทรกในการเรียนการสอน และมีการเขียนไว้ในแผนการสอนทุกกลุ่มสาระวิชา เพราะเป็นนโยบายของผู้บริหาร”

จ.ส.อ.ธีรพงษ์ได้ปรารภขึ้นในวงสนทนาว่า “อันที่จริงเรื่องการปลูกฝังนักเรียนให้เป็นคนดีมีคุณธรรม ประหยัดอดออมนั้น คุณครูได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องแล้ว แต่พอนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเสริมอีก ทำให้การปลูกฝังในเรื่องดังกล่าวมีน้ำหนัก และเห็นผลเป็นรูปธรรมมากขึ้น”

การจะปลูกฝังให้นักเรียนนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินชีวิตนั้น การสอนในห้องเรียนอย่างเดียวไม่สามารถจะปลูกฝังได้อย่างเต็มที่ ดังนั้นที่โรงเรียนบ้านคูเมืองจึงมีกิจกรรมพัฒนา คือ

เฮือน.. พอเพียง

ทางโรงเรียนได้จำลองวิถีชีวิตแห่งความพอเพียงโดยได้ตั้งชื่อว่า เฮือนพอเพียง ซึ่งเกิดขึ้นจากการมีส่วนร่วมของคณะครูและนักเรียน เป็นการต่อยอดจากการเรียนการสอนในห้องเรียนที่ได้เรียนรู้ทฤษฎีแล้วนำสู่ความเป็นรูปธรรม ภายในพื้นที่ของเฮือนพอเพียงประกอบด้วย บ้านที่ปลูกสร้างบนความพอเพียงด้วยวัสดุในท้องถิ่น แพลงผักสวนครัวรั้วกินได้ ปลูกผักและของกินในครัวเรือน เช่น พริก มะเขือ กระเพรา ขิง ข่า และตะไคร้ เป็นต้น บ่อเลี้ยงปลาตก ไร่เลี้ยงไก่ และคอกหมู เป็นต้น ซึ่งเป็นการจำลองการดำรงชีวิตบนความเรียบง่าย พึ่งตนเอง เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้และสัมผัสกับรูปแบบการดำเนินวิถีชีวิตที่เป็นอยู่บนความพอเพียง เพื่อให้นักเรียนได้นำรูปแบบดังกล่าวไปขยายผลในครอบครัวของตนเอง

เฮือนพอเพียงนับเป็นศูนย์เรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน โดยคุณครูจะนำนักเรียนลงมาเรียนรู้ในพื้นที่จริง พานักเรียนคิดวิเคราะห์และตั้งประเด็นคำถาม สัมผัสของจริง เชื่อมโยงถึงการดำเนินชีวิตในครอบครัวของนักเรียนเอง โดยสิ่งนี้นักเรียนได้ปลูกในพื้นที่เฮือนพอเพียงนั้น เมื่อมีผลผลิตแล้ว คุณครูจะให้นักเรียนลงมาเก็บผลผลิตไปส่งให้กับโรงอาหาร และใช้ปรุงอาหารให้นักเรียนได้รับประทานในมือนั้นทันที และเชื่อมโยงวิถีชีวิตจริงว่า ถ้าเราไม่ปลูกผักดังกล่าวไว้ในสวนครัวบริเวณบ้านเรา เราต้องเสียเงินในการซื้อผักมาปรุงอาหาร

ซึ่งการสอนดังกล่าวช่วยให้นักเรียนได้คิดวิเคราะห์ ได้สัมผัสผลของการกระทำ และได้ข้อสรุปว่าการดำรงชีวิตบนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้นสามารถช่วยให้ครอบครัวประหยัดและอดออมได้จริง

สวนหย่อมพอเพียง

โดยปกติสวนหย่อมทั่วไปจะต้องประกอบไปด้วยไม้ดอก ไม้ประดับที่สวยงามแต่กินไม่ได้ แต่ด้วยความที่พื้นที่ของโรงเรียนมีจำกัด จึงได้มีแนวคิดให้นักเรียนนำพืชผักที่มีอยู่ในท้องถิ่นมาปลูกแซมลงไปกับไม้ดอกไม้ประดับในสวนหย่อมด้วย เพื่อเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสวนหย่อมและพื้นที่

จากกิจกรรมดังกล่าวนักเรียนได้นำพืชผักท้องถิ่นที่มีอยู่ในหมู่บ้านมาปลูกลงในสวนหย่อม ซึ่งพืชผักบางชนิด คุณครูและนักเรียนคนอื่นไม่รู้จัก ดังนั้นกิจกรรมนี้จึงเป็นการเรียนรู้พืชผักท้องถิ่นด้วย ซึ่งเป็นการเรียนรู้ร่วมกันทั้งครูและนักเรียน และเป็นการสร้างรูปธรรมให้นักเรียนได้เห็นว่ามีพื้นที่เพียงน้อยนิดก็สามารถที่จะปลูกพืชผักสวนครัวไว้กินได้ โดยในกิจกรรมดังกล่าวได้มีการถอดแบบครบวงจร คือ เมื่อโรงเรียนต้องการพืชผัก ชিং ข่า ตะไคร้ ฯลฯ ซึ่งมีอยู่ในสวนหย่อมพอเพียงแล้ว คุณครูจะให้นักเรียนไปเก็บมาเพื่อประกอบอาหาร ซึ่งเป็นการสร้างรูปธรรมให้นักเรียนได้สัมผัสผลของการปลูกผักสวนครัวไว้ในพื้นที่เพียงน้อยนิดก็สามารถนำมาปรุงเป็นอาหาร ประหยัดรายจ่ายในครอบครัวได้

จากกิจกรรมดังกล่าวคุณครูนวลลัดดาได้กล่าวเสริมว่า

“เราไม่ได้คาดหวังว่า การที่ให้นักเรียนนำพืชผักท้องถิ่นมาปลูกลงในสวนหย่อมและแบ่งเขตพื้นที่ให้นักเรียนดูแลนั้นจะสามารถปลูกฝังนิสัยรักความพอเพียงของนักเรียนได้ แต่จากการลงเยี่ยมบ้านของนักเรียน ได้เห็นพื้นที่ในการปลูกพืชผักสวนครัวที่นักเรียนไปชักชวนผู้ปกครองปลูกในบริเวณบ้านแล้ว ยังได้พบเห็นการนำขิง ข่า ตะไคร้ และพืชผักต่างๆ ไปปลูกในสวนหย่อมหน้าบ้านด้วย ซึ่งทำให้คณะครูมีความภูมิใจว่า การปลูกฝังด้วยการอบรมสั่งสอนในชั้นเรียนและนำสู่การปฏิบัติจริงและให้เขาได้สัมผัสผลนั้น เป็นการปลูกฝังนิสัยให้นักเรียนได้เป็นอย่างดี”

ถังรองน้ำ สร้างนิสัยการประหยัด

เป็นความแปลกใจของผู้เขียนและทีมงานที่เดินชมบริเวณโรงเรียน โดยมีมีคคุเทศก์น้อยของโรงเรียนพาเดินชมสถานที่ต่างๆ ซึ่งเป็นศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงที่ผู้บริหารและคณะครูพยายามบริหารจัดการพื้นที่ทุกตารางนิ้วให้แฝงไปด้วยการสอดแทรกหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพราะได้เห็นถังน้ำสี่ตัววางอยู่ที่ก๊อกน้ำทุกก๊อก จึงได้ถามมีคคุเทศก์น้อยว่ามันคืออะไร เธอได้ตอบขึ้นด้วยความฉะฉานว่า

“เป็นนโยบายของ ผอ. ให้นักเรียนทุกคนช่วยกันประหยัดน้ำและเห็นคุณค่าของน้ำ เพราะทางโรงเรียนต้องเสียค่าน้ำมาก โดยการนำถังสี่ตัวมารองน้ำที่นักเรียนได้ใช้ล้างมือหรือล้างสิ่งของแล้ว ซึ่งโดยปกติแล้วน้ำที่ใช้ล้างมือและล้างวัสดุสิ่งของแล้วจะไหลลงพื้นดินมีประโยชน์น้อย คือต้นไม้ในบริเวณใกล้ก๊อกน้ำเท่านั้นที่ได้ประโยชน์ และบางทีก็ได้รับน้ำมากเกินไปจนความจำเป็น แต่ต้นไม้ต้นอื่นที่อยู่ห่างก๊อกน้ำออกไปไม่ได้รับประโยชน์จากน้ำนั้นเลย และนักเรียนต้องมาเปิดน้ำใหม่เพื่อนำไปรดต้นไม้ที่อยู่ห่างจากก๊อกน้ำแทน ซึ่งเป็นการสิ้นเปลืองน้ำ แทนที่จะนำน้ำที่ใช้แล้วไปรดต้นไม้”

จากกิจกรรมสอดแทรกดังกล่าว ทำให้สามารถสร้างนิสัยการรู้จักประหยัดและเห็นคุณค่าของการประหยัดน้ำและใช้น้ำให้คุ้มค่าได้เป็นอย่างดี เพราะหลังจากที่มีการนำถังมารองน้ำที่ใช้แล้ว ส่งผลให้ค่าน้ำของโรงเรียนลดลง ผอ.โกวิทได้นำผลดังกล่าวมาแจ้งให้นักเรียนทราบ ซึ่งเป็นการทำให้นักเรียนได้สัมผัสผลการทำกิจกรรมดังกล่าว เป็นการสร้างนิสัยและซึมซับนิสัยของนักเรียนในทุกวาระและโอกาส

ผู้เขียนได้สอบถามมัคคุเทศก์น้อยว่า ได้นำหลักการประหยัดน้ำนี้ไปใช้ที่บ้านอย่างไรบ้าง เธอได้ตอบว่า “ที่บ้านหนูได้นำน้ำที่ใช้ล้างจานและน้ำที่ซักผ้าไปรดต้นไม้ เหมือนกับที่คุณครูสอน ซึ่งเป็นการช่วยแม่ประหยัดค่าน้ำด้วย”

หนึ่งคน หนึ่งอาชีพ

“หนูเคยขายขนม กู้เงินกองทุน เมื่อขายหมด แล้วหนูได้กำไรตั้ง ๒๐๐ บาท” เป็นคำพูดที่หลุดออกมาจากปากมัคคุเทศก์น้อย ที่ถูกซักถามถึงเรื่องการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน ซึ่งเธอได้ตอบมาอย่างไรเพียงคำว่า

“หนูช่วยแม่ประหยัด หนูแบ่งเงินจำนวนหนึ่งฝากไว้ที่ธนาคารโรงเรียน หนูช่วยแม่ปลูกผักสวนครัวและหนูเคยขายขนม”

ผู้เขียนจึงได้สอบถามลงลึกต่อไปอีกว่าขายขนมอะไร ขายอย่างไร นำเงินมาจากไหน แล้วนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการขายขนมอย่างไร ซึ่งเป็นคำถามต่อเนื่องที่ได้สอบถามน้องมัคคุเทศก์น้อย ซึ่งได้รับคำตอบที่ดูจะภูมิใจนำเสนอมากกว่า

“หนูขายขนมที่ทำเองในหมู่บ้าน ไปรับเขามาขายอีกทีหนึ่ง แล้วนำมาขายให้กับเพื่อนที่โรงเรียน ส่วนเงินที่หนูนำมาลงทุนได้จากการกู้เงินกองทุนสร้างรายได้ระหว่างเรียนของโรงเรียนซึ่งมี ‘โครงการหนึ่งคน หนึ่งอาชีพ’ ให้นักเรียนที่สนใจเป็นผู้ประกอบการได้กู้เงินไปหัดเป็นผู้ประกอบการ เพื่อเรียนรู้การค้าขาย คิดผลกำไร ขาดทุน โดยมีครูเป็นที่ปรึกษา”

คำถามที่ว่า แล้วนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการขายขนมอย่างไร ผู้เขียนอยากฟังคำตอบนี้มาก เพราะเป็นการทำให้วัดผลสัมฤทธิ์ของการเรียนได้ ซึ่งเธอตอบไปพร้อมกับทำท่าทางประกอบว่า

“ก่อนอื่นหนูต้องวางแผนก่อนว่า จะขายอะไร หนูก็รู้ว่าหนูจะขายขนมที่มีแม่ค้าทำขายในหมู่บ้าน สิบราคาแม่ค้าขาย นำมาคำนวณว่าจะต้องกู้เงินเท่าไร ซึ่งตอนนั้นหนูกู้เงินมา ๓๐๐ บาท และรับขนมมาขาย ในวันแรกหนูนำมาขายนิดเดียวเพราะกลัวขายไม่หมด หนูรู้จักประมาณตนเอง มีเหตุผล และพยายามระมัดระวังสร้างภูมิคุ้มกันไว้ ถ้าเอามาเยอะกลัวขายไม่หมด วันแรกขายหมดเลย วันที่ ๒ และวันต่อมา จึงเอาขนมมาขายมากขึ้น และเริ่มนำมาขายเท่าจำนวนที่ขายหมดทุกวัน หนูไม่ได้ขายทุกวัน เพราะบางวันมีกิจกรรมพิเศษไม่มีเวลาขาย หนูก็ต้องไปบอกกับแม่ค้าไว้ว่าวันไหนหนูไม่ขาย เมื่อโรงเรียนปิดเทอม หนูนำเงิน

ไปใช้กองทุนคืน ๓๐๐ บาท หนูเหลือกำไร ๒๐๐ กว่าบาท” เธอเล่าไปทำท่าทางประกอบและยิ้มอย่างภาคภูมิใจ

ผู้เขียนได้ฟังคำตอบแล้ว ต้องยอมรับว่าน้องมัคคุเทศก์มีความคิดในการประมาณการตนเอง และระมัดระวังในการรับขนมมาขาย ซึ่งเป็นการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในระดับหนึ่ง ซึ่งน่าพอใจ จากนั้นน้องมัคคุเทศก์ยังบอกต่อว่า มีเพื่อนหนูหลายคนที่ทำเหมือนหนู

การขยายผลสู่ชุมชน

โรงเรียนบ้านคูเมืองด้วยความที่เป็นสถานศึกษาที่อยู่ในพื้นที่กิ่งเมืองกิ่งชนบท นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาสู่การปฏิบัติโดยเน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง และนักเรียนได้นำรูปแบบวิธีการเป็นอยู่ด้วยการพึ่งตนเอง การปลูกผักสวนครัวรั้วกินได้ โดยให้นักเรียนนำแนวคิดดังกล่าวไปดำเนินการในครอบครัวของตนเอง และในช่วงเวลาที่ออกพื้นที่เยี่ยมบ้านนักเรียน คณะครูได้เห็นการปลูกผักสวนครัวของครอบครัวนักเรียนคิดเป็นร้อยละ ๘๐ ส่วนที่เหลือมีหลายเหตุผล เช่น อยู่บ้านเช่า และไม่มีพื้นที่ในการปลูกได้จริงๆ แต่ได้นำรูปแบบการจัดทำบัญชีรับจ่ายไปขยายผลต่อในครอบครัว

การประสานความร่วมมือกับชุมชนด้วยการสำรวจภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่ในชุมชน และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาทำการสอนในโรงเรียน เป็นการสร้างการมีส่วนร่วมกับชุมชนในเรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นการยกย่องเชิดชูภูมิปัญญา ทำให้ประชาชนในพื้นที่ให้ความสำคัญ เห็นคุณค่าในสิ่งที่ตนเองมีอยู่

การจัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียนเมื่อสิ้นปีการศึกษา คือ เป็นกิจกรรมที่นำผลงานของนักเรียน เช่น งานประดิษฐ์ งานฝีมือโครงการต่างๆ และรางวัลที่นักเรียนได้มารวมทั้งปี มาแสดงให้ผู้ปกครองชม โดยในวันดังกล่าวได้เชิญผู้ปกครองเข้าร่วมชมงาน ซึ่งได้รับความสนใจจากผู้ปกครองมาก เพราะมีการจำหน่ายสิ่งประดิษฐ์ของนักเรียนในราคาถูก ผู้ปกครองได้เห็นผลงานของบุตรหลานของตนว่า ๑ ปีที่เรียนมาได้ทำอะไรบ้าง

กิจกรรมดังกล่าวยังมีการนำองค์ความรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงที่นักเรียนและโรงเรียนดำเนินการอยู่ เผยแพร่ให้ผู้ปกครองได้รับทราบด้วย เช่น การนำเสนอรูปแบบจำลองเขื่อนพอเพียง สวนหย่อมพอเพียง ถังรองน้ำสร้างนิสัยการประหยัด เป็นต้น โดยให้นักเรียนผู้รับผิดชอบหรือมีคุณเทศก์น้อยพาผู้ปกครองชมกิจกรรมต่างๆ ของนักเรียน และคณะครูสรุปกิจกรรมต่างๆ ให้ผู้ปกครองได้รับรู้แนวทาง วิธีการดำเนินชีวิตด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งจากที่จัดมาได้รับความสนใจจากผู้ปกครองเป็นอย่างดี

จัดระบบการเรียนรู้ บนความแตกต่างของผู้เรียน วิถีพอเพียงครูผู้สอน

รูปแบบ การจัดการศึกษาของโรงเรียนหรือของครูส่วนใหญ่จะเป็นรูปแบบเดียวกันคือ ทางโรงเรียนจะใช้ผลการเรียนหรือผลคะแนนของนักเรียนที่สอบเข้ามาได้เป็นเกณฑ์ในการแบ่งห้องให้นักเรียน นั่นหมายความว่านักเรียนที่เรียนเก่งจะอยู่รวมเป็นห้องเดียวกันซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นห้องที่ ๑ ส่วนห้องเรียนที่ ๒ เป็นต้นไปจะมีผลการเรียนที่ลดหลั่นกันลงไป จนถึงห้องสุดท้ายซึ่งมีผลการเรียนไม่ติดนัก และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปทั้งคุณครู นักเรียน และผู้ปกครองว่า ห้องเรียนที่ ๑ คือเด็กเก่ง ห้องเรียนท้ายสุดคือเด็กที่เรียนไม่เก่ง ทางด้านคุณครูส่วนใหญ่จะมีแผนการสอนหรือวิธีการสอนเดียว แต่ใช้สอนในทุกห้องเรียน ทั้งห้องที่เรียนเก่งและห้องที่เรียนไม่เก่ง ดังนั้นการรับรู้ของเด็กจึงได้ไม่เท่ากัน และเด็กที่เรียนไม่เก่ง เรียนไม่รู้เรื่องจึงไม่อยากเรียน มานั่งเล่น หรือหาทางออกด้วยการกระทำต่างๆ เพื่อสร้างจุดเด่นให้กับตัวเอง ประกอบกับครู ผู้ปกครอง หรือผู้อำนวยการเมื่อมาพบเข้าก็บอกให้เข้าห้องเรียน นักเรียนคนดังกล่าวก็จำใจต้องเข้าไปเรียน ซึ่งตนเองไม่ชอบ สุดท้ายเลยตัดสินใจหนีเรียน ซึ่งกลุ่มเด็กเหล่านี้มีอยู่ในแทบทุกโรงเรียน

จากประสบการณ์และการเป็นนักวิจัย ช่างสังเกต และนักทดลองของผอ.โกวิท จึงมีความคิดขึ้นมาว่า “เด็กทุกคนมีความสามารถในการรับรู้ด้วยรูปแบบและวิธีการที่ไม่

เหมือนกัน ดังนั้นการที่เด็กเรียนเก่งหรือไม่เก่ง ไม่ใช่ความบกพร่องเรื่องการรับรู้หรือเรียนรู้ของตัวเอง แต่ขึ้นอยู่กับคุณครูจัดการเรียนการสอนที่ไม่เอื้อต่อความต้องการรับรู้หรือเรียนรู้ของนักเรียน”

ซึ่งหลักคิดดังกล่าวมีความสอดคล้องกับหลักธรรมคำสอนในทางพระพุทธศาสนาในเรื่องจริตหรือความชอบของคน ซึ่งในทางพระพุทธศาสนาจำแนกประเภทของคนเป็น ๖ จริต การจะทำการอบรมสั่งสอนคนแต่ละประเภทต้องใช้เครื่องมือ วิธีการที่ไม่เหมือนกัน จึงจะสามารถสร้างการเรียนรู้แก่บุคคลประเภทดังกล่าวได้อย่างที่เราต้องการ

เรื่องการจัดรูปแบบการเรียนรู้ของนักเรียนก็เช่นกัน ผู้อำนวยการมีความเชื่อว่าเด็กทุกคนมีความใฝ่รู้ใฝ่เรียนเหมือนกัน แต่ขึ้นอยู่กับการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ตรงกับความต้องการของเขา เมื่อจัดได้ตรงกับความต้องการของเขาแล้ว จะเป็นการหนุนเสริมให้เขาได้รับในสิ่งที่เขาต้องการ ส่งผลให้เขาเรียนรู้ได้เต็มที่

เมื่อเกิดความคิดอย่างนี้แล้ว จึงได้นำเรื่องดังกล่าวเข้าหารือในที่ประชุมคณะครู ซึ่งคุณครูทุกท่านมีความเห็นไปในทิศทางเดียวกันในการเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนใหม่ ทั้งคุณครูต้องเปลี่ยนบทบาทของตนเช่นกัน โดยต้องมีการเตรียมแผนการสอน กิจกรรม รูปแบบ และใบงานที่แตกต่างกัน เพื่อใช้ในการเรียนการสอนกับนักเรียนที่มีความต้องการแตกต่างกัน เพราะถือว่าเป็นความท้าทายในอาชีพความเป็นครู ซึ่งมีหน้าที่ในการสร้างการเรียนรู้แก่นักเรียนทุกคน และถือว่าเป็นการร่วมสร้างรูปแบบใหม่ในการจัดการศึกษาให้กับนักเรียน

ด้วยเหตุนี้คณะครูจึงได้ร่วมกันคิดวิเคราะห์รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบเดิมของตนเอง โดยร่วมกันวิเคราะห์พฤติกรรมของนักเรียนที่มีความแตกต่างกันคือ มีกลุ่มนักเรียนที่ตั้งใจเรียน ชอบการเรียนรู้ที่เป็นวิชาการ ทำการบ้านส่งคุณครู และพยายามแสวงหาความรู้ ตั้งใจเรียน สอบถามคุณครูในระหว่างเรียนอย่างสม่ำเสมอ กับกลุ่มที่ตั้งใจเรียนปานกลางและกลุ่มที่ไม่ค่อยตั้งใจเรียนแต่ชอบทำกิจกรรม ชอบอาสาทำงานให้โรงเรียน

ด้านความรู้สึกเหลื่อมล้ำกันของนักเรียน หรือความรู้สึกว่าตนเองด้อยกว่าเพื่อน เพราะรูปแบบการแบ่งห้องเดิมใช้ตัวเลขเป็นสัญลักษณ์บอกประเภทนักเรียนคือ ห้องเรียนที่ ๑ เป็นกลุ่มเด็กเรียนเก่ง ห้องเรียนที่ ๒ เป็นกลุ่มเด็กเรียนรู้อานกลาง และห้องเรียนที่ ๓ เป็นกลุ่มเด็กที่ไม่ค่อยตั้งใจเรียน ดังนั้นคณะจึงได้ร่วมกันคิดวิเคราะห์ถึงความรู้สึกเหลื่อมล้ำ

เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

เรียนรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่น

กันของนักเรียน เพราะเป็นความรู้สึกที่ฝังลึกมานาน สุดท้ายได้ข้อสรุปร่วมกันว่า ด้วยความที่นักเรียนโรงเรียนบ้านคูเมืองในแต่ละชั้นมีไม่มากนัก และแต่ละชั้นเรียนส่วนใหญ่มีด้วยกัน ๓ ห้อง จึงได้มีการปรับเปลี่ยนสัญลักษณ์ในการแบ่งห้องเรียน จากที่ใช้เป็นห้องเรียนที่ ๑ ห้องเรียนที่ ๒ และห้องเรียนที่ ๓ มาเป็นห้องที่เรียนเก่งใช้ชื่อว่า ห้องจิตเอื้อเพื่อ ห้องเรียนที่มีการเรียนรู้อานกลางใช้ชื่อว่า ห้องจิตอาสา และห้องเรียนที่ไม่ค่อยสนใจเรียน แต่ชอบทำกิจกรรมใช้ชื่อว่า ห้องจิตสาธารณะ

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงสัญลักษณ์ห้องจากตัวเลขมาสู่ชื่อใหม่ ความรู้สึกของนักเรียนในเรื่องการเหลื่อมล้ำกันก็มีแนวโน้มดีขึ้น จากการสอบถามน้องปาริชาติ ได้รับคำตอบว่า

“การแบ่งห้องโดยใช้สัญลักษณ์ใหม่ก็ดีค่ะ ทำให้หนูและเพื่อนๆ ไม่รู้สึกลำบากหรือด้อยในเรื่องการเรียน มีความรู้สึกเท่าเทียมกัน และให้เกียรติกันมากขึ้น”

เมื่อแบ่งนักเรียนได้เป็น ๓ ห้องโดยใช้สัญลักษณ์ใหม่แล้ว ได้ทำความเข้าใจร่วมกันกับคณะครูผู้สอนว่า นักเรียนแต่ละชั้นมีความต้องการในการรับรู้และเรียนรู้ที่ต่างกัน ดังนั้นในการเตรียมแผนการสอนสำหรับนักเรียนแต่ละชั้น จึงขอความร่วมมือจากครูผู้สอนให้มีการเตรียมรูปแบบวิธีการที่ต่างกัน แต่จะไม่ทิ้งสาระสำคัญของวิชานั้นๆ ซึ่งได้รับความร่วมมือจากคณะครูทุกท่านเป็นอย่างดี เพราะต้องการที่จะทดลองรูปแบบการจัดการเรียนการสอนใหม่ที่ร่วมกันออกแบบ

หลังจากดำเนินการไปได้ระยะหนึ่ง ได้มีการสรุปผลการดำเนินงานกิจกรรมดังกล่าว ร่วมกันของคณะครู และนำรูปแบบและวิธีการจัดการเรียนการสอนของคุณครูแต่ละท่านมา แลกเปลี่ยนกัน เกิดข้อสรุปร่วมกันว่า การจัดทำแผนการเรียนการสอนห้องจิตเอื้อเพื่อไม่เป็น ปัญหา เพราะเป็นการจัดการเรียนการสอนที่เป็นรูปแบบเดิมส่วนใหญ่ เพราะนักเรียนตั้งใจ เรียนอยู่แล้ว

ส่วนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนในห้องจิตอาสาและห้องจิตสาธารณะ ยังมี ปัญหาว่าจะทำอะไรให้สามารถหาแบบที่ตรงจริตกับนักเรียน และต้องไม่เสียสาระสำคัญของรายวิชาด้วย ที่ประชุมได้ข้อสรุปร่วมกันว่า คุณครูครูงานอาชีพและคุณครูฝ่ายปกครอง ถ้ามีกิจกรรมใดที่ต้องการใช้แรงงานให้แจ้งมาที่ครูแต่ละท่าน และคุณครูแต่ละท่านจะ ช่วยกันสังเกตสภาพของโรงเรียนว่ากิจกรรมใด พื้นที่ใด ต้องดำเนินการอย่างไรอีกแรงหนึ่ง แล้วถามความสมัครใจนักเรียนในห้องจิตอาสาและจิตสาธารณะในการออกแรงดำเนินงานใน กิจกรรมดังกล่าว โดยนักเรียนที่ลงมาปฏิบัติงานต้องมีใบงานกำกับมาด้วยทุกคน และ สุดท้ายให้มีการสรุปผลการปฏิบัติงานว่า ได้เรียนรู้อะไรบ้างในการทำงาน

ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานคือ นักเรียนมีความสุขในการเรียน ทั้งคนที่เรียน เก่งและเรียนไม่เก่ง แต่เขาได้ทำในสิ่งที่เขามีความถนัด และผลการเรียนของนักเรียนออกมา เป็นที่น่าพอใจ ประกอบกับนักเรียนได้อาชีพ ได้ความชำนาญในการทำงานติดตัวไป ด้วย ความรู้สึกหลือมล้ากันของนักเรียนลดน้อยลง คณะครูได้รูปแบบการจัดการเรียนการสอนใน รูปแบบใหม่ ได้ทำตามปรัชญาของความเป็นครู คือ จัดการเรียนการสอนเพื่อสร้างการเรียนรู้ กับนักเรียนโดยใช้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง

สรุปการดำเนินงานกิจกรรมดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงมาประยุกต์ใช้ในระบบการเรียนการสอนของคุณครู คือ ความพอประมาณ โดย เริ่มจากการเรียนรู้ระบบการจัดการเรียนการสอนว่ามีข้อดีข้อเสียอย่างไร แสวงหาแนวทางการ จัดรูปแบบการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียน นำหลักความมีเหตุผล มาประกอบการพิจารณา และคัดเลือกรูปแบบวิธีการในการตัดสินใจดำเนินงานด้วยการ เปลี่ยนแปลงสัญลักษณ์การแบ่งห้องเรียน การสร้างภูมิคุ้มกันในการเรียนการสอนด้วย รูปแบบใหม่ฯ จะไม่ทิ้งสาระสำคัญของรายวิชานั้น และได้ความรู้ คือต้องมีการจัดเตรียม แผนการสอนและวิธีการสอนในรูปแบบใหม่ ได้นำหลักคุณธรรม คือมีความเมตตาพยายาม สร้างรูปแบบที่เหมาะสมกับนักเรียนแต่ละคนที่มีความแตกต่างกัน

ปัจจัยมบท..วิถีพอเพียง

การดำเนินงานเรื่องการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาของ โรงเรียนบ้านคูเมือง มีรูปแบบและแนวทางในการดำเนินงานและขับเคลื่อนคือ

๑) การบริหารโรงเรียน ใช้แนวทางการพึ่งตนเอง การรู้จักประมาณตนเอง และ พยายามบริหารทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์และใช้อย่างคุ้มค่าที่สุด มีเหตุผลในการใช้ ทรัพยากร ตลอดจนสร้างการมีส่วนร่วมในการบริหารโรงเรียนจากนักเรียน โดยให้นักเรียนมี ส่วนในการกำหนดกฎกติกาและความต้องการของนักเรียน ทั้งคณะครูมีเวทีประชุมหารือกัน ทุกวันพุธ รับฟังความคิดเห็น ร่วมกันระดมประเด็นปัญหาต่างๆ ในโรงเรียน และทำเป็นงาน วิจัยเชิงสำรวจหยังเสียความต้องการของนักเรียน เพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจสม่ำเสมอ ซึ่งเป็นการรับฟังความเห็นและมีเหตุผลในการตัดสินใจบนพื้นฐานข้อมูล ความรู้และความ เป็นจริง

ส่วนผู้ปกครอง โรงเรียนได้เรียนเชิญเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโรงเรียน หลายมิติ อาทิเช่น เชิญปราชญ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาสอนในโรงเรียน ขอความร่วมมือ จากผู้ปกครองในการนำต้นไม้มาปลูกในสวนหย่อมของโรงเรียน และเชิญมาประชุมหารือ และ ร่วมสัมผัสผลงานในความร่มนรินของสวนหย่อมร่วมกัน และรับฟังความคิดเห็นของผู้ปกครอง ผ่านการประชุมอย่างต่อเนื่อง

จากผลการบริหารจัดการโรงเรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าว ส่งผลให้ทุกวันนี้ก้าวข้ามพ้นปัญหาเรื่องนักเรียนลดลงได้ แต่มีจำนวนเพิ่มขึ้นตามลำดับคือ จากปี ๒๕๔๒ มีจำนวนนักเรียน ๔๐๐ คน เพิ่มขึ้นในปี ๒๕๕๑ มีนักเรียนจำนวน ๖๐๐ กว่าคน ในด้านผลการเรียนเป็นที่น่าพอใจ โรงเรียนได้ต้อนรับแขกผู้มาศึกษาดูงานอย่างต่อเนื่อง ได้รับความเชื่อมั่นไว้วางใจและความร่วมมือจากผู้ปกครองดีขึ้นเป็นลำดับ

๒) ด้านการจัดการเรียนการสอน ได้มอบเป็นนโยบายให้ทุกกลุ่มสาระวิชานำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงบูรณาการในการเรียนการสอน โดยการจัดทำแผนการเรียนการสอน มุ่งเน้นการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม นำสู่วิถีปฏิบัติในชีวิตประจำวันของนักเรียนเป็นสำคัญ ดำเนินการสอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

โรงเรียนมีจุดเด่นในเรื่องการนำหลักความพอประมาณในการเรียนรู้มาจัดการเรียนการสอนให้แก่เด็กนักเรียนได้เป็นอย่างดีคือ ได้มีความพยายามในการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับความรู้ความสามารถของนักเรียน ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนที่มีเหตุมีผล ซึ่งวิธีการดังกล่าว สามารถแก้ปัญหาเด็กนักเรียนที่เรียนไม่ได้ เช่น จัดให้นักเรียนที่ชอบปฏิบัติได้ฝึกปฏิบัติจริงผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน และมีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ด้วยการบริหารจัดการพื้นที่ที่มีอยู่จัดระบบภูมิสังคมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของนักเรียนอย่างหลากหลาย

๓) ด้านการพัฒนาบุคลากร โรงเรียนได้ส่งคณะครูเข้ารับการอบรม ศึกษาดูงาน มีเวทีประชุมทุกวันพุธ เป็นเครื่องมือในการนิเทศและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ต่อยอดองค์ความรู้ที่มีอยู่ร่วมกัน ด้านนักเรียน มีการประสานงานกับสถาบันอุดมศึกษาในพื้นที่ ให้มีการออกค่ายและเสริมทักษะ เสริมความรู้แก่นักเรียนที่โรงเรียน พานักเรียนไปศึกษาดูงานของสถาบันอุดมศึกษา สร้างความตื่นตัวให้กับนักเรียนและนักเรียนได้รับความรู้ใหม่ และโรงเรียนพยายามสนับสนุนให้นักเรียนที่ผ่านการเข้าค่ายหรือการศึกษาดูงาน ได้จัดกิจกรรมที่ได้รับจากการไปศึกษามาให้กับนักเรียนรุ่นน้องเพื่อเพิ่มทักษะความชำนาญและสร้างความกล้าแก่นักเรียน

๔) ด้านการขยายผลสู่ชุมชน ได้มีการนำแนวคิดการดำเนินชีวิตแบบพึ่งตนเองด้วยการปลูกพืชผักสวนครัวรั้วกินได้ผ่านจากนักเรียนไปสู่ครอบครัว และจากการออกเยี่ยมบ้านนักเรียนได้รับผลเป็นที่พอใจว่าหลายครอบครัวมีการนำแนวคิดดังกล่าวไปปฏิบัติได้จริง การทำบุญซิริบายในครัวเรือน ซึ่งต่อยอดมาจากธนาคารโรงเรียน มีหลายครอบครัวที่ร่วมมือดำเนินงานกับทางโรงเรียน เชิญปราชญ์และภูมิปัญญาท้องถิ่นในชุมชนเข้ามาสอนนักเรียนในโรงเรียน จัดนิทรรศการแสดงผลงานของนักเรียนในรอบปี ให้ผู้ปกครองได้เข้ามารับรู้และชมผลการดำเนินงาน ซึ่งเป็นช่องทางหนึ่งในการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขยายผลสู่ชุมชน

รู้จักตนเอง...สร้างการมีส่วนร่วม...สู่วิถีพอเพียง

หนังสือประกอบตลาดนัดความรู้ ครั้งที่ ๑

โครงการเสริมศักยภาพการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง

สู่สถานศึกษาและชุมชน : ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

โรงเรียนบ้านคูเมือง ต.คูเมือง อ.วารินชำราบ จ.อุบลราชธานี

ที่ปรึกษา ทรงพล เจตนาวณิชย์, ศศิณี ลีมพงษ์

เรียบเรียง อนันต์ แม้นพยัคฆ์

พิสูจน์อักษร อมรรัตน์ เกரியงขจร

จัดรูปเล่ม สุชาติ มุกตามณี

ปีที่พิมพ์ มกราคม ๒๕๕๒

จำนวนพิมพ์ ๕๐๐ เล่ม

จัดทำโดย มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)

ร่วมกับ สถาบันเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นสุข (สรส.)